

tice de incapacitate materiae ad voti obligationem, debet dispensationem aut interpretationem Prælati procurare. Quod si antequam hanc diligentiam facere valeat, sit necessarium votum exequi vel omittere, tunc excusabitur ab impletione voti, quia potest judicium certum formare, quod pro tunc non obligat; quia sicut Deo non placent prava obsequia, ita nec illa in quibus imminent pravitatis periculum, quod evitari non potest.

14. Quando sum certus de emissione voti, sed dubito de impletione, teneor ad illud. — Unde constat idem cum proportione esse dicendum, quoties post votum certum et obligatorium oritur dubium ex mutatione materiae; nam si non potest depelli dubium per privatam diligentiam circa cognitionem facti aut juris, utendum est dispensatione aut interpretatione superioris, quoad fieri possit. Si autem non potest, cavendum est periculum peccandi; si autem hoc periculum non imminent, servandum est votum, nisi tam grave incommodum timeatur, ut moraliter constet non fuisse intentionem voventis se obligare cum tanto discrimine, juxta principia posita capite tertie. Ex quo tandem constat quid dicendum sit, quando votum est certum omni ex parte, solumque inciditur in dubium an fuerit impletum, necne? Tunc enim si non potest quis saltem probabiliter judicare se implevisse votum, tenetur illud servare, quia debitum est certum, et ideo quamdiu solutio est incerta, jus possessionis favet creditori, ut ex materia de justitia constat.

CAPUT VII.

QUOMODO VOTUM INTERPRETANDUM SIT, QUANDO MATERIA EJUS CERTA ET DETERMINATA NON EST?

1. Hæc difficultas maxime locum habet in circumstantia materiae promissæ, quamvis interdum etiam versetur circa aliquid quod ad substantiam materiae pertinet, ut videbimus. Ratio autem difficultatis est, quia votum non obligat, nisi ad ea quæ vovens intendit et vult; sepe autem vovens in promissione non determinat omnes circumstantias actus promissi, et interdum non satis declarat quid in eo comprehendatur; merito ergo dubitatur quomodo possit tunc votum obligare. Vel si ad circumstantias non obligat, quomodo obligare possit ad nudam substantiam actus, quæ sine circumstantiis exerceri non potest. Vel denique

quomodo in observatione voti illæ determinandæ sint, si sub votum non cadunt. Quæ difficultas petit fere omnia, quæ de hac voti obligatione dicenda supersunt, quæ declarabuntur commode assignando prius alias generales regulas in hoc capite, et in sequentibus ad particulares circumstantias illas applicando.

2. Pro generalibus autem regulis constitutis tria capita distinguenda sunt, ex quibus discerni potest ac debet, quando aut quomodo obligat votum ad determinatas circumstantias; videlicet, intentio voventis, natura voti, seu materiæ ejus, et verba quibus votum exprimitur aut interioris concipitur. Probatur, quia hæc sunt per se requisita in voto, praesertim humano: nam intentio est prima radix hujus obligationis, ut sæpe dictum est, quia ejus obligatio voluntarie assumitur, et ideo per intentionem determinari potest ad tales vel tales circumstantias. Hæc autem intentio ordinarie accommodatur materiæ voti; explicatur autem per verba, ita ut etiam dum interioris concipitur, per mentalia verba insinuerit, ut supra declaratum est. Ergo, per se loquendo, optime ex his principiis declarabuntur circumstantiae voti. Verum est tamen, etiam aliunde fieri posse conjecturam, ut ex occasione vovendi, ex modo, et similibus, quæ magis accidentalia sunt, et ad verba reduci possunt, quia ordinarie in tantum considerantur, in quantum ad sensum verborum explicandum conferunt.

3. *Prima assertio: si vovens determinate et expresse intendit omnes circumstantias voti, quibus vult obligari, ad illas etiam tenetur.* — Dieo ergo primo: si vovens determinate et satis expresse intendit omnes circumstantias, cum quibus vult obligari ad votum servandum, ad illas obligat votum per se loquendo, et cum illis sufficienter implebitur, et tunc si illæ voluntarie omittantur, ex ea parte violabitur votum. Hoc totum certum est ex illo principio, quod tota obligatio voti pendet ex intentione voventis, juxta illud Deuteron. 23: *Facies sicut promisisti Domino Deo tuo, et propria voluntate, et ore tuo locutus es.* Propria ergo voluntas seu intentio est regula obligationis, juxta c. *Cum dilecti, cum similibus,* de Donat., ubi id notatur ab auctoribus. Et ratio est, quia hæc voluntariae obligationes a voluntate trahunt originem, et ipsa sola est efficax ad inducendam, vel definiendam obligationem, quando ex parte objecti et circumstantiarum non est repugnativa, quod in praesenti supponimus; nam loquimur de circum-

CAP. VII. QUOMODO VOTUM SIT INTERPRETANDUM QUANDO, ETC.

945

stantiis honestis, et aptis ad votum impletendum. Et ita in hac regula nulla est controversia vel difficultas quoad obligationem, stante possibilitate.

4. *An casset obligatio voti, quando circumstantiae non possunt servari.* — *Resolutio dubii.* — Solum potest interrogari, quando circumstantiae a vovente intentæ non possunt servari, cassetne obligatio voti, etiamsi actus quoad substantiam cum aliis circumstantiis servari possit. Sed hoc per eamdem intentionem determinandum est. Considerandum est enim an illa circumstantia, quæ impleri non potest, ita fuerit principaliter intenta, ut vovens non habuerit animum se obligandi sine illa, ita ut fuerit intenta tanquam conditio necessaria ad substantialem obligationem voti: tunc enim illa deficiente cessat tota obligatio voti, non vero alias. Ratio utriusque facilis est, quia in priori casu circumstantia reducitur in substantiale objectum respectu talis intentionis voventis; vel certe intentio substantiae non est absoluta, sed cum tali conditione, quæ non impletur, et ideo cessat obligatio. In posteriori autem casu, intentio de substantia actus et obligatione ejus est principalis et absoluta, circumstantia autem solum est ut modus accessorius, et ideo principale non cessat, deficiente accessorio. Quando autem intentio sit talis, si fuerit expressa, per illam satis constabit sin minus, aliis conjecturis et regulis utendum est ad judicium de illa ferendum, iuxta infra dicenda.

5. *Confirmatur ab exemplis.* — Duobus exemplis potest hoc declarari sumptis ex D. Thoma et Cajetano. Unum est de illo, qui vovit sumere statum religiosum in tali monasterio, quæ determinatio pertinet ad circumstantiam voti, et de illa dicit D. Thomas, art. 3, ad 2, quod si vovens principalem intentionem suam direxit ad tale monasterium propter complacentiam in illo, solum tenetur facere quod in se est, ut illud ingrediatur; quod si non possit, quia non recipitur, liber a voto manet; secus vero esse, si principaliter intendit illam religionem, et secundario talem locum. De quo exemplo plura in sequenti volume, tractando in particulari de voto religiosis. Aliud exemplum est de voto feminæ, quæ vovit servare perpetuam virginitatem: quod etiam attigit D. Thomas in eadem solutione, inquirensan, si semel perdidit virginitatem, amplius voto obligetur ad servandam castitatem, quod pertinet ad circumstantiam *Quid.* Et respondet D. Thomas debere servare quod

7. *Fit clarior res exemplis.* — Primum sit proxime adductum de voto virginitatis: nam si non satis certo constet de intentione limitante illam materiam modo proxime declarato, votum illud de se obligat ad abstinentium

ab omni actu venereo sufficiente ad tollendam virginitatem, et consequenter ab omni venerea turpitudine, quae de se ad talem actum tendit, ut sensit D. Thomas, supra, et sequuntur Major, in 4, dist. 38, q. 3, ad 5; Turrecrem., in cap. Quod autem, 17, q. 4, n. 41; Abul., in c. 30 Num., q. 55; Soto, lib. 7, q. 2, art. 1, ad 3; Navar., cap. 12, n. 43, vers. Decimo quarto, et alii, praesertim Cajetanus, qui bene hoc declarat ex materia talis voti, quae est virginitas; nam illa includit negationem venereæ voluptatis simpliciter et absolute. Et ideo votum virginitatis absolute prolatum includit votum castitatis in communi omnium hominum usu et conceptu. Quare sicut habens votum castitatis, licet semel aut iterum illud violet, semper manet obligatus ad servandam illam in posterum, ita etiam qui vovit virginitatem, licet illam perdat, tenetur abstinere ex voto ab actibus venereis, quia illi de se sufficiunt ad tollendam virginitatem, vel eo tendunt, et per accidens est quod illam materialiter non tollant, quia in subjecto non præsupponitur. Votum enim absolute factum hoc non respicit, sed honestatem integræ castitatis, et abstinentiæ ab omni tali turpitudine, et ideo de se includit absolutam parentiam talium actuum. Et illa intentio, explicata a Cajetano, adeo est extraordinaria, et aliena a conditione talis materiæ, et ab usu vovendi illam, ut præsumi non possit, nisi de illa certo constiterit.

8. *Objecio.*—Quod vero Cajetanus contra hoc objicit, quia si illa virgo esset præscia sui lapsus, non vovisset castitatem servandam post illum; ergo signum est neque a principio hoc intendisse; hoc (inquam) nullius momenti est; tum quia assumptum vel est falsum, vel ita incertum, ut sciri ab homine non possit, et contrarium facile credi posset, quia forte in vindictam et emendationem sui lapsus continentiam servare decrevisset; tum etiam quia illatio nulla est, nam præsens intentio, et sensus, ac obligatio voti non pendet ex eo quod homo vovisset, si hoc vel illud præsciret, sed ex eo quod actu vult, et vovet juxta præsentem cognitionem, ut in materia de Juramento attigi, et in sequentibus declarabo. Imo addit D. Thomas virginem post tale votum lapsam non solum teneri ad servandam continentiam, sed etiam ad agendum poenitentiam prioris lapsus. Sed hoc non eodem modo accipiendum est: nam ad continentiam tenetur ex voto, ad poenitentiam vero de incontinentia priori non tenetur ex voto, sed ex præcepto poenitentie, quia in voto virginitatis

hoc non includitur. Nisi fortasse intelligatur negative, id est, de non complacendo in lapsu praeterito, nam ad hoc votum extenditur; nam sicut ex vi voti prohibetur non solum actus exterior contrarius, sed etiam desiderium ejus, et consensus in illum, ita etiam prohibetur complacentia in actu jam commisso, et voto contrario, quia ejusdem est malitia, quod generale est in omni voto.

9. *Vovens jejunare debet votum implere secundum exigentiam jejunii ecclesiastici.*—*An vovens jejunare teneatur abstinere etiam a lacticiniis.*—Secundum exemplum esse potest de voto jejunandi tali die; nam si nihil speciale per intentionem voventis determinetur, obligat juxta exigentiam jejunii ecclesiastici, quia illa est natura talis materiæ, et solet in Ecclesia intelligi nomine jejunii. Unde si quaeratur quomodo computandus sit dies pro quo obligat votum illud, dicendum est computari secundum naturalem cursum a media nocte antecedente usque ad sequentem, quia ita intelligitur ecclesiasticum jejunium. Et eadem ratione obligat votum ad abstinendum a carnis per absolutam negationem, ita ut si saepius eo die comedantur, saepius peccetur, quia ita obligat præceptum ecclesiastici jejunii, et est communis et certa sententia. Si vero quaeratur an vovens jejunare teneatur abstinere a lacticiniis, cum de hoc nihil cogitavit, respondendum est, extra Quadragesimam non teneri, quia simpliciter, non est illa abstinentia de ratione jejunii nisi quadragesimalis. Unde dixit Sylvester verb. *Jejunium*, q. 5, n. 15, citans Palud., illum, cui injunctum est jejunium simpliciter non teneri abstinere a lacticiniis, sed a carnis per; idem ergo est de vovente jejunium simpliciter. Posset autem limitari, nisi votum fieret, ubi consuetudine obligante receptum esset ut in omnibus diebus jejuniorum abstinaretur a lacticiniis; tunc enim verisimilius esset votum esse factum de simili jejunio.

10. *An votum illud obliget ad abstinendum etiam a cibis permisis, nisi semel, et post certam horam.*—*Resolutio.*—Denique, si quaeratur an votum illud obliget ad non comedendum, etiam ex cibis permisis, nisi semel et post certam horam, et an saepius comedendo ex eisdem cibis, saepius violetur, toties, scilicet, quoties fuerit comestum, dicendum est idem esse de voto dicendum quod de præcepto, quia vovendo jejunium, id intelligitur promitti quod solet per Ecclesiam præcipi. In illo autem puncto variae sunt opiniones: nam

Joan. de Neap., in quodam Quodlib., dixit jejunium toties violari, quoties intra illum diem comeditur hora prohibita, etiamsi non carnes, sed cibi permissi comedantur. Quia præceptum jejunii est negativum quoad omnes suas partes; et ideo in omnibus sequitur naturam præcepti negativi, quae est semper et pro semper obligare, ex quo sequitur ut toties contra illud peccetur, quoties contra negationem agitur. Et confirmatur, quia hac ratione comedendo plures carnem contra tale votum, plures peccatur; ergo eodem modo plures peccabitur, saepius comedendo pisces, quia sicut præceptum jejunii quoad carnis esum simpliciter negativum est, ita etiam illa pars comedendi aliquid plus quam semel, vel ante talem horam, negativa est, et ita hanc partem esse probabile dixit Durandus, in 4, d. 45, q. 4. Imo securiorem esse dixit Gerson, alphab. 24, littera X, in Regul. moral., cap. de Gula; Major vero, in 4, d. 45, q. 6, dixit esse problematicam quæstionem.

11. *Præceptum jejunii solum semel violari, licet saepius comedat quis in die.*—Nihilominus communis opinio habet jejunium solum violari semel, comedendo contra præceptum, quoad cibos non vetitos, et, postquam semel violatum est, non amplius peccari saepius comedendo, quia jam non potest servari forma jejunii, et ita jam non obligat quoad illam. Ita censent probabile Gerson, et Major supra. Durandus vero dicit esse probabilius, et absolute id docet Palud., dict. d. 45, q. 4, art. 5, qui de voto idem habet, dict. d. 38, q. 3, art. 4, n. 23; sequitur Ant., 2 p., tit. 6, cap. 2, § 9, et tit. 41, c. 2, § 2, ubi de voto loquitur. Summistæ, verb. *Jejunium*; Sylvest., q. 8; Angel., n. 22; Tabien., n. 9; Armil., n. 14, ubi addit, in voto de jejunio standum esse intentioni voventis; tamen verb. *Votum*, n. 27, idem in voto censet quod in præcepto, quando de alia intentione non constat. Navar., c. 21, n. 14, et bene Cajet., 2. 2, quæst. 147, art. 8, in fine. Fundamentum hujus sententiae est, quia negatio plures comedendi nou est per se ac simpliciter lata, sed tantum ad constitutandam formam, et modum jejunandi, ponendo talem limitem, quem transgredi non liceat; illo autem transacto, non est specialiter vetitum ulterius progredi, nec violata semel forma potest amplius observari. Et quamvis haec sententia difficultate non careat, et satis efficaciter non probetur, ut late disputant Major et Paludanus, tamen quia non est impossibile, quod jejunium fuerit sub hac in-

tentione institutum et præceptum, et communiter ita intellectum est, ideo in praxi ita potest secure teneri. Idem ergo cum proportione observabitur in voto, ubi de alia intentione voventis non constiterit.

12. Hinc vero extenditur ab aliquibus hoc exemplum ad similia, ut, verbi gratia, ad votum non comedendi carnes feria quarta, vel non bibendi vinum in sextis feriis; nam si semel frangatur, dicunt non obligare amplius, quia solum est de illa privatione seu abstinentia a vino simpliciter pro illo die; destructa autem illa privatione per unum actum contrarium, amplius custodiri non potest. Ita sentit Palud. supra, n. 49, quem sequitur Ant. supra, et Tabien., *Votum*, 3, n. 8. Quod si objicias, quia eadem ratione votum non bibendi vinum in perpetuum, postquam semel violatum fuerit, non obligabit amplius, quod est incredibile, respondet Paludanus negando consequentiam, quia votum perenne omnes dies æquilater comprehendit, et omnes horas et totum tempus. Sed ut verum fatear, non intelligo disserimen, quia eadem est proportio illius negationis ad integrum diem, et omnes horas vel partes ejus, quae ejusdem negationis ad totum tempus vitæ, et ad singulas partes ejus. Respondet Paludanus votum perenne obligare simpliciter pro quolibet die et hora, votum autem unius diei non obligare pro singulis horis absolute, sed ex suppositione, quod in nulla præcedenti hora per contrariam actionem fuerit abstinentia illius diei violata. Hoc autem sine ulla ratione aut fundamento dictum est. Item, quod si votum sit de abstinendo a vino pro una hebdomada, mense vel anno, certe negari non potest quin obliget simpliciter pro toto tempore designato, ut etiam Paludanus sentire videtur, licet non satis clare. Idem ergo est in uno die, nec differentia redi potest ex intentione voventis, quia haec eodem modo posset haberi in voto perpetuo et diurno; non ergo tractatur de intentione, sed ex vi materiæ. Denique alias qui vovisset jejunare tali die, et semel carnes comedisset, non amplius peccasset, iterum atque iterum illo die comedendo carnes, quod est absurdissimum, et contra omnes; alias idem dici possit de præcepto. Sequela patet, quia obligatio non comedendi carnes solum nascitur ex voto talis abstinentiæ pro tali die, quae abstinentia inclusa est in voto jejunii talis diei per modum absolutæ negationis; ergo idem a fortiori est, quoties similis privatio absolute promissa fuerit pro toto die. Et ita merito in his ca-

sibus asserit Navar., c. 12, n. 53, cum Major., q. 4, d. 38, q. 6, ubi etiam Supplement. Gabr., q. 1, art. 3; Palac., disput. 4, conclus. 5; n-gel., verb. *Votum*, 3, n. 27; Sylvest., *Votum*, 2, q. 20.

13. *Votum negativum naturam sequitur praecepti negativi.* — Quapropter quoties votum negativum est, naturam sequitur praecepti negativi pro eo tempore quo fit, et nihil refert brevitas vel diuturnitas temporis, nec limitatio obligationis ad certum vel certos dies, quia pro illis cum eadem proportione obligat semper et pro semper, nisi ex intentione voventis fiat limitatio aliqua, ut dictum est de voto virginitatis, et concipi potest in voto abstinenti a vino, pro quocumque tempore fiat; vel etiam nisi negatio aliunde limitetur ex modo actus cui adjungitur, vel ex forma praecepti quod *votum imitatur*, ut dictum est de voto jejunii. Extra hos vero casus, natura negationis est, ut neget omnia et singula, et consequenter ut toties violetur, quoties intra praescriptum tempus contrarius actus fit. Quod secus est in affirmativis, nam cum proportione etiam illa imitantur naturam praeceptorum affirmativorum, ideoque in modo obligandi illa etiam imitantur. Sic ergo potest ad haec vota applicari regula facta, ut ex natura illorum colligenda sit obligatio, quando ex intentione voventis specialiter non declaratur.

14. Ultimo ergo pro amplianda vel expli-canda hac regula, adhiberi possunt exempla in votis affirmativis, per quae aliquid agendum promittitur; nam considerandum est quid sit simpliciter necessarium ad esse talis actus; totum enim illud cadit sub *voto*, et non aliud, ex vi et natura talis *voti*. Ut, verbi gratia, si quis vovit audire Missam, eo ipso obligatur illam attente audire; quod si non ita audiat, non implet votum, etiamsi de intentione nihil vovendo cogitaverit aut intendit, quia in ipso actu audiendi Missam intime includitur, ut nunc suppono. Et quoad hoc eadem est ratio de voto orandi: item eadem ratione votum audiendi Missam simpliciter factum obligat ad audiendam illam ante meridiem, eo modo quo institutio illius actus determinat illud tempus; nam *votum* factum censetur juxta institutionem, sicut de jejunio dictum est. Si quis autem vovet audire Missam in die festo, non intelligitur vovere aliam Missam, praeter eam quam ex praecepto audiire tenetur, nisi expressa intentione id determinet; quia ex vi talis materia id non se-

quitur, quia de ratione Missae non est, quod sit vel non sit precepta.

15. *Votum ingrediendi religionem non obligat ad castitatem, dummodo non impletur.* — *Finis voti non est materia voti.* — Aliud exemplum sumi potest ex his, quae Cajetanus, d. art. 3, tractat de voto ingrediendi religionem, an obliget ad castitatem, saltem ex eo tempore in quo incipit vovens esse in mora non implendi votum religionis, sive mora sit culpabilis, sive non. Dicendum est enim sine dubio non obligare, nisi id specialiter intendatur, etiamsi votum religionis sit non tantum ingrediendi, sed etiam profitandi, ac perseverandi perpetuo in illo statu, ut latissime dicit Cajetanus, pluribus tamen verbis quam videatur necessarium, quia res est clara, et fere sine controversia. Ratio ergo est, quia votum ingrediendi vel profitandi religionem non habet pro materia castitatem, sed statum in quo vovenda est castitas, et idem est de paupertate et obedientia, et ita ex natura talis voti non extenditur ad talem materiam. Siec votum assumendi ordinem sacrum est votum assumendi statum in quo vovet castitas, et obligatur quis ad recitandum: haec tamen non sunt materia prioris voti; ideoque nisi speciali intentione extendatur obligatio ad castitatem pro eo easu in quo votum religionis impletum non fuerit, non obligat ad illam tale votum natura sua. Imo, quando fuerit talis intentione voventis, virtute facit duo vota, unum religionis absolute, vel intra tale tempus, aliud castitatis, vel etiam absolute, vel sub conditione, si fuerit mora in implendo priori voto, juxta modum intentionis. Et hoc ipsum in re sentit Cajetanus. Admitit tamen aliquo modo castitatem esse materiam voti profitandi religionem, scilicet, mediata; et ideo non cadere sub obligationem, donec immediata materia impletur. Et licet forte quæstio sit de modo loquendi, mihi videtur nullo modo esse materiam talis voti, quia nullo modo cadit in illud. Et signum est directe contrarium signo quo utitur Cajetanus, quia votum religionis vel ordinis sacri nunquam obligat ad castitatem, etiam post professionem factam, vel ordinem susceptum; nam licet sic vovens, factus sacerdos vel reli-giosus, fornicietur, non peccat contra prius votum simplex, sed contra solum solemne, quod in ordinatione vel promissione emisit. Ad summum ergo dici posset, castitatem esse finem prioris voti religionis aut ordinis sacri. Et ita optime fundatur haec veritas

in alio principio, quod finis legis non cadit sub lege: ergo nec finis voti cadit sub voto, sed tantum materia, quod principium capite sequenti magis declarabitur. Unde infero, quod, licet quis promittat se vovere castitatem intra annum, ex vi illius voti non tenetur servare castitatem, donec illud impletat vovendo castitatem, non solum durante anno (quod est clarum), sed etiam post illum impletum, si de facto non vovet castitatem, etiam frangendo prius votum. Quia licet in hoc peccet, de facto nondum vovit castitatem, quæ fuit finis prioris voti, non materia. Sed de votis castitatis et religionis in particulari ex professo tractandum est in sequenti volumine; nunc gratia exempli haec sufficient, ut ex vi illius alia intelligantur.

16. *Tertia assertio: quando intentio, etc., non sufficiunt ad declarationem voti, verba sunt expendenda.* — *Verba ambigua interpretanda sunt juxta morem personæ, regionis, etc.* — Dico tertio: quando intentio voventis et materia non sufficiunt ad circumstantias omnes declarandas quoad obligationem, verba voti expendenda sunt, et in omni proprietate servanda; possunt tamen licite in favorem voventis exponi, salva ipsorum proprietate, et non repugnante materia voti, qualitate, vel aliis circumstantiis. Prior ergo pars colligitur ex illis verbis Deuteron. 23: *Illa queatus es verbis oris tui;* ergo per votum obligatur homo verbis suis; non obligatur autem illis quasi materialiter sumptis, sed ut indicant animum et mentem; ergo juxta propriam significationem verborum interpretari debemus voti obligationem. Et confirmatur, quia ubi non constiterit de contraria intentione voventis, semper intelligitur habere intentionem faciendi id quod verbis declarat; ergo recte ex verbis colligitur obligatio. Et hac regula utuntur Jura canonica, ut sumitur ex cap. *Litterarum de Voto*, et cap. *Ex parte de Censibus*. Imo canones in exteriori foro non aliter de intentione voventis judicant, quam in verbis ipsis fuerit expressa, quia Ecclesia non judicat de interioribus actibus prout in se sunt, sed prout per extiores manifestantur. In foro autem conscientiae standum est intentioni voventis; ubi autem ipse nescit aliquid speciale de sua intentione declarare, proprietati verborum standum est. Et ad hoc declarandum et confirmandum valent, quæ in simili de juramento diximus. Hæc ergo pars difficultatem non habet, quando de verborum sensu satis constat. Hic autem verborum sen-

sus ex propria et recepta verborum significazione sumendus est. Quod si verba fuerint ambiguæ etiam in propria significatione, tunc consuetudo personæ voventis, regionis, et aliae circumstantiæ observandæ sunt ad iudicium ferendum de sensu a vovente intento, argumento leg. *Si servus plurum, § ult., ff. de Legat.*, 1, et dicto cap. *Ex parte de Censibus*. Et ex his, quæ in particulari de circumstantiis subjiciemus, magis hoc declarabitur.

17. Contingere autem potest, ut omnibus perspectis adhuc verba sint ambiguæ; et ideo addidimus ultimam partem regulæ, circa quam dubitari potest; quia inter Deum et hominem potius interpretanda sunt verba in favorem Dei (ut sic dicam) seu religionis, quam hominis; sed votum fit Deo; ergo ubi vota fuerint ambiguæ, potius interpretatio est facienda in favorem Dei quam hominis. Patet, quia supponimus votum esse factum, et quoad hoc esse certum et non dubium, et consequenter per illud esse jus acquisitum Deo; ergo tum propter hunc titulum, tum propter ipsam pietatem, votum interpretandum est in favorem religionis. Confirmatur primo ex leg. *Titia, § Seja, ff. de Argent. Legat*, ubi verbum dubium interpretandum dicitur in favorem religionis; ut si quis vovet dare calicem ecclesiæ, intelligendum esse de calice argenteo, non de aëro; ergo intelligendum est votum ita ut plus obliget voventem, si id redundet in favorem voti. Confirmatur secundo ex cap. *Cum dilecti, de Donatione*, ubi dicitur, in contractibus plenam, in testamentis pleniorum, in beneficiis plenissimam interpretationem esse faciendam, ubi per *beneficia*, intelligit præcipue pias donationes et legata, de his enim in textu sermo erat; ergo in votis etiam plenissima interpretatio est facienda; ergo interpretanda sunt ita, ut in majorem Dei cultum cedant. Confirmari etiam potest per argumentum a contrario, vel ab speciali, ex dicto cap. *Ex parte de Censibus*, ibi: *Ne tanquam exactores videantur lucris temporalibus inhiare.* Ubi specialiter in voto reali facto in temporale subsidium Ecclesiæ fit quedam interpretatio restricta in favorem voventium ratione vitandi scandali; ergo insinuat, per se loquendo, interpretationem voti esse faciendam in favorem voti, ubi illa specialis ratio non intervenerit, ut contingit in omnibus votis, quæ immediate Deum ipsum, vel cultum ejus respiciunt. Denique in his, quæ ad animam pertinent, tenenda est via securior, cap. *Juvenis, de Sponsalibus*, cap. *Ad audien-*